

Ефективна економіка № 5, 2012

УДК 339.92:338.43

*О. М. Білоусов,
доктор економічних наук, доцент,
Міжнародний університет бізнесу і права (м. Херсон)*

СТРУКТУРНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЧИННИКИ АКТИВІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В АГРОВИРОБНИЦТВІ

Анотація. У представленій роботі проаналізовано і систематизовано основні інфраструктурні і організаційні чинники впливу на ефективність зовнішньоекономічної діяльності в аграрній сфері, зокрема висвітлено стан зовнішньоекономічних відносин в економіці Херсонського регіону.

Ключові слова: інфраструктура аграрного ринку, ендегенні та екзогенні чинники, зовнішньоекономічні відносини.

Аннотация. В представленной работе проанализированы и систематизированы основные инфраструктурные и организационные факторы влияния на эффективность внешнеэкономической деятельности в аграрной сфере, в частности освещено состояние внешнеэкономических отношений в экономике Херсонского региона.

Ключевые слова: инфраструктура аграрного рынка, эндогенные и экзогенные факторы, внешнеэкономические отношения.

Summary. In the work are analyzed and systematized the basic infrastructural and organizing influence factors of the effectiveness of foreign trade activities in the agricultural sphere, in particular is highlighted the state of foreign economic relations in the economy of the Kherson region.

Keywords: agricultural market infrastructure, the endogenous and exogenous factors, foreign-economic relations.

Постановка проблеми. Останнім часом значне коло вітчизняних вчених, експертів-економістів з зовнішньоекономічної діяльності, практиків, що займаються аграрним бізнесом в системі транскордонного співробітництва звертають увагу на повільну адаптацію вітчизняних сільгоспідприємств до роботи в умовах нестабільного і мінливого зовнішньоекономічного середовища. Після зникнення адміністративно-командної системи вітчизняні товаровиробники опинилися в незвичній ситуації, коли сільгосппродукцію потрібно не тільки виробити, а головне – реалізувати у нових умовах господарювання саме ринок визначає потребу в товарах та послугах, диктує вимоги до споживчих властивостей і якісних характеристик. Виходячи з цього, надзвичайно актуальною є проблема активізації впливу структурно-організаційних чинників, які б сприяли реалізації потенційних можливостей українських товаровиробників в сфері зовнішньоекономічних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці ефективного задіяння різного ряду чинників, насамперед структурного і організаційного характеру, у розробці та ефективній дії політики зовнішньоекономічної діяльності на світових аграрних ринках, підвищенню конкурентоздатності української сільгосппродукції присвячені наукові праці В.Я. Амбросова, П. Бубенко, К.Б. Волощука, Н.Є. Голомжи, Н. Ізосімова, Ю.В. Жаркова, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, С.О. Тиванчука та ін.

Завдання дослідження. В працях зазначених вчених акцент досліджуваної проблеми робиться на розробці загального механізму ефективного функціонування агроформувань в умовах зовнішньоекономічної діяльності, їх організаційно-правові форми господарювання, формування інноваційних моделей конкурентного типу. Разом з тим, в наукових публікаціях недостатньо уваги приділяється ролі і значенню ключовим організаційним і структурним чинникам, направленим на стимулювання даного процесу, обґрунтуванню інфраструктурних змін зовнішньоекономічної діяльності, практиці формування ефективної роботи регіонів, при організації і розвитку зовнішньоекономічних відносин.

В зв'язку з цим, метою даної статті є обґрунтування ендегенних і екзогенних чинників впливу на ефективність підвищення ефективності аграрного виробництва при формуванні інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності аграрного ринку та результати аналітичного дослідження можливостей активізації зовнішньоекономічних відносин в Херсонському регіоні.

Виклад основного матеріалу. Підвищення ефективності агропромислового виробництва безпосередньо пов'язаний з процесом формування ринкових відносин в аграрному секторі економіки України, з адаптацією вітчизняного товаровиробника до зовнішньоекономічного середовища та підпорядковане рівню розвитку інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності [1].

Як правило, сучасна ринкова інфраструктура представляє собою досить повно оснащену відповідною технікою і мережею електронного зв'язку систему, необхідну для досягнення помітних зрушень у сфері експортних і імпорتنих відносин.

Її повнота характеризується тісним зв'язуючим ланцюгом між торговельними структурами, які представляють внутрішній і зовнішній ринки. Доведено, що одним з важливих чинників, який стримує розвиток вітчизняної аграрної сфери є вкрай низька купівельна спроможність населення України, що негативно впливає на попит по основній сільгосппродукції внутрішнього ринку.

Інфраструктуру зовнішньоекономічної діяльності аграрного ринку складають ті підприємства, організації і окремі сільгосптоварники, які здійснюють зовнішньоекономічні операції та міжнародні, державні, приватні і суспільні інститути, що представляють окрему складову в загальній системі взаємопов'язаних, взаємозабезпечуючих структурних елементів ринку. Її значення полягає в забезпеченні вільного руху товарів, безперервному функціонуванню сфери аграрного виробництва і постачанню товарів кінцевим споживачам, а також представляє інтереси суб'єктів міжнародних відносин і забезпечує їх ефективну діяльність і взаємодію таких складових інфраструктури як маркетингова, фінансово-кредитна і інформаційно-консультативна [2].

Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність і обслуговуюча інфраструктура представляють в сукупності інтегровану систему експортоорієнтованого аграрного сектора. Основними завданнями даної інтеграції є стабільний розвиток для якого характерним є ефективне і безперервне функціонування та розподіл кінцевих результатів діяльності. Це насамперед, одержання і розділення економічних вигід від зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських, переробних, торговельних структур, що в цілому забезпечує динамічний розвиток національного АПК.

Слід відзначити важливість і іншої функції зовнішньоекономічної діяльності аграрного ринку – опосередкування взаємин суб'єктів зовнішньоекономічних відносин і забезпечення безперебійності господарських товарів та фінансових ресурсів, а також регулювання їх потоків та здійснення при цьому фінансового і правового контролю. Забезпечуючи функціональну діяльність зовнішнього аграрного ринку через створення можливостей для саморозвитку зовнішнього сектора і координації його взаємозв'язків з іншими секторами економіки інфраструктура тим самим виконує головне своє завдання зовнішньоекономічної діяльності [3].

Інфраструктура зовнішнього товарного ринку агросфери складається з трьох основних елементів : виробники продукції, споживачі відповідних видів продукції, інфраструктура ринку, яка здійснює зв'язок між ними.

В свою чергу кожний елемент інфраструктури зовнішнього товарного ринку включає в себе ряд складових.

Так, до складу виробників входять сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, особисті господарства населення, імпортери сільгосппродукції. Інфраструктура ринку представлена оптовими ринками плодоовочевої продукції, товарними біржами, аукціонами, ярмарками, агроторговими домами та ін. Групу споживачів складають переробні підприємства, підприємства громадського харчування, населення, роздрібні торгові мережі.

Інфраструктура аграрного ринку має в своєму складі ряд формувань інституціонального та виключно структурного характеру, які сприяють її функціонуванню. Сюди слід віднести комерційні банки, міжнародні фондові і товарні біржі, кредитні спілки, дорадчі служби, транснаціональні банки, консалтингові і аудиторські фірми, лізингові і венчурні організації.

Виробнича інфраструктура аграрного ринку пов'язана з виконанням функцій виробничо-технічного обслуговування агропромислової діяльності [4].

Інституціональна система АПК України складається з інформаційного, банківського, фінансового обслуговування, маркетингового та органічного забезпечення. Слід відмітити, що її розвиток тільки частково задовольняє сучасні потреби в повному та якісному забезпеченні суб'єктів агропромислового комплексу базовою підтримкою відповідних структур.

На сьогоднішній день слід констатувати, що розвиток інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектора, основою якого є загальна інфраструктура агропромислового сектору, не досконала, має цілий ряд вад, які обумовлені внутрішніми (ендогенними) та зовнішніми (екзогенними) чинниками. До внутрішніх чинників відносяться:

- незбалансованість аграрної структури виробництва;
- недостатній облік споживчого попиту;
- низька ефективність виробництва;

- відсутність стимулів до підвищення конкурентоспроможності;
- недосконалість організованих каналів отримання стратегічної і оперативної ринкової інформації і неефективність структури експорту агропромислових підприємств, в яких більшість складають товари з низьким ступенем переробки.

До зовнішніх чинників слід включити наступні:

- нормативні, які полягають в слабкому рівні гармонізації національного законодавства з міжнародним;
- економічні, які обумовлені відсутністю відповідних умов для виходу на міжнародний ринок і залучення інвестицій в аграрний сектор;
- екологічні, що викликані недотриманням, а в ряді випадків і певним ігноруванням агровиробникам природоохоронних вимог ведення сільськогосподарської діяльності та збереження довкілля;
- соціально-культурні, пов’язані з розвитком суспільства і ментальними особливостями української нації.

Головним, в підвищеній ефективності аграрного виробництва є усунення дії і деструктивного впливу ендегенних чинників, що в кінцевому рахунку обмежують або виключають можливість виникнення екзогенних.

Для оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності агроформувань в якості базового регіону коли було обрано Херсонську область. Позитивним моментом зовнішньоекономічного обороту області залишається наявність великої питомої ваги експортованої продукції з високим ступенем переробки та спрямованість на експорт готових продуктів.

Разом з тим, обсяг зовнішньоекономічного обігу товарів підприємств Херсонської області в останній час не перевищує 250-270 млн. дол. США, тоді як наприклад в 2007 році досягав 434,9 млн. дол.

Аналіз діяльності агроформувань області на зовнішньому ринку свідчить про те, що експортно-орієнтовані підприємства мають більш високу ціну реалізації у порівнянні як із виробничою собівартістю. Ефект від експорту зернових культур, які здійснюють агроформування Херсонщини становить біля 36,0%, а від рослинницької продукції в цілому 19,8%.

Дослідження показали, що у зовнішньоекономічній сфері країни і регіону необхідно, насамперед, зберігати і розширювати ринки, на які постачається вітчизняна аграрна продукція. Слід модернізувати інфраструктуру, яка б сприяла ефективному розвитку зовнішньоекономічної співпраці (оскільки агропромислові підприємства регіону здійснюють переважно прості експортно-імпортні операції), залучати господарства населення до виробництва товарної продукції та сприяти підвищенню рівня їх товарності [5].

Висновки. Таким чином, основним шляхом ефективного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності для агровиробничих і переробних підприємств в їх діяльності в зовнішньоекономічному середовищі є модернізація інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності аграрного ринку. Суть цього напрямку полягає в формуванні інформаційної бази даних електронної торгівлі з використанням мережі Інтернет, що дозволить швидко просувати на світові ринки новий вид товарів, організовувати рекламу, створити сприятливий інвестиційний клімат, проводити систематичні маркетингові дослідження зовнішніх ринків, активізувати створення і удосконалення діяльності галузевих асоціацій виробництв і експертів аграрної продукції.

Список використаних джерел

1. Апостолова Т.В., Бурковський І.Д., Бунзяк Я.В., Вишневська О.В., Дубініна М.В. Забезпечення конкурентоспроможності і економічного зростання в регіональному АПК/І.І. Червень (ред.), Л.А. Євчук (ред.) – Миколаїв. МДАУ, 2005,-440 с.
2. Зінь Е.О., Дука Н.С. Основи зовнішньоекономічної діяльності: К.: Кондор, 2009.-432 с.
3. Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти. – К.:ДАКККиМ, 2006.-144 с.
4. Запунний О.Й., Запунний О.О., Полуда І.В., Савченко С.М. Управління якістю праці: Навчальний посібник/Київський політехнічний інститут/ В.Д. Немцов (ред.).-К, 1998.-134 с.
5. Жуйков Г.Є., Виноградчий А.В. СОТ та очікування українських регіонів/Бізнес-навігатор: науково-виробничий журнал.-Херсон:МУБіП, с. 189-195

Стаття надійшла до редакції 07.05.2012 р.